

ŽIVOT S PRIRODOM

SLIKE SJEĆANJA

Slike, slike sjećanja mogu me prenijeti u bilo koji meni znani dio prirode. I razmišljam u slikama, u serijama "slika" vidim i razaznajem daleke krajolike, ali i one najmanje djeliće prirode. Ne znam da li su istinitije i vjernije te slike u mojoj svijesti i pamćenju ili fotografije snimljene na tom mjestu, ili pak stvarnost sama. Vjerojatno je to zato što mi je čitav život od malena okrenut prirodi, živom svijetu, biljkama, životinjama. Sve su to bili i jesu glavni objekti moje percepcije, mojih susreta, ali i mojih motiva, interesa i saznanja.

U susretima s prirodom prožima me neko posebno raspoloženje pri kojem apstrahiram sve uokolo osim najužeg prostora gdje se nalazim. Kad se zateknem u takvom prirodnom ambijentu kao da me obuzme i fascinira sve ono što vidim i čujem u krugu mojih interesa i naprosto već samo moje prisustvo i sudioništvo u tim trenucima čini mi se dovoljnim za nastanak dubokog emocionalnog doživljaja koji ostavlja teško isbrisive tragove u sjećanju. To su moji svijetli trenuci, trenuci s produženim trajanjem, onkraj briga svakodnevnice. To su moji praznici i krajolici duše, krajolici tišine.

Ti trenuci teku silovito brzo, pomamno, kao da ih od ukupnog vremena otkidam samo za sebe, u nastojanju da mi osjetila i um upiju što više od onog što vidim i volim, u nastojanju da zadržim u svijesti te susrete, te prostore i tu ljepotu, prirodu punu sadržaja grandioznih svojom veličinom i prostranstvima ili pak za mene velikih u onom najmanjem, u detaljima. Tu doživljavam svoje dirambe suncu i ljepotama prirode i osluškujem iskonski glas koji je svjetlo mojim koracima i mojim putovima, sadržaj mojih misli i poticaj mojih nada. Pretače se ta ljepota "po sebi", stvarna i neposredna, nesputano i neprestano sve više u mene, sve više ispunjava i smiruje i čini mi život smislenijim. Prihvaćam tu ljepotu prirode kao lijepu umjetninu, s divljenjem i poštovanjem, indetificiram se sve više s općim, univerzalnim, transcendentalnim, poimam je i svjedočim njome o Promisli od koje sve počinje i s kojom sve završava. Želim da tu ljepotu i percepciju čujnog i vizualnog transponiram na jednu višu razinu svijesti, da je postavim u neke nove relacije istinskog zadovoljstva i pravog življenja. Tada kamenje, biljke, životinje, sunce, zrak i nebeski svod sa svojim svjetlima - sav okoliš dostupan saznanju - postaje samo okvir i predložak za unutrašnje duhovno oblikovanje i sublimiranje naših doživljaja i nazora o svijetu.

Uvijek žurim iz bojazni i osjećaja protjecanja raspoloživog vremena a znam da za uživanje u prirodi trebaju mir i slobodne misli. Od takvih sadržaja prirode teško se rastajem, dugo ih pamtim, mnoge i mnoge trajno. Poslije, gotovo redovito, žao mi bude zbog te žurbe radi koje o mnogim pojedinostima ostaju tek površni utisci. Učini mi se kako je to bilo samo prvo, orijentacijsko opažanje

Naša Drava i njeno zaobalje prebogati su svojim sadržajima, svojim pejzažima i ljepotom, ali neka mjesta i neke trenutke uhvaćene sjećanjem pamtim trajno. Jutro na rukavcu kod Komatnice.

Motiv i sjećanje s ferdinandovačkih konaka

i doživljaj, izvjesni "skimming" mojih osjetila i moje svijesti. Tada uvijek i odmah zamišljam i planiram svoj ponovljeni dolazak na određeno mjesto, kad ću, nadam se u svom optimizmu, i u miru potpunije doživjeti ranije propušteno. Nažalost, u životu se takve želje rijetko ostvare i pomisao na sve te divne trenutke provedene recimo u dalekoj i nepoznatoj prirodi rađaju iznova u meni osjećaj gorčine i nostalgije, osjećaj trajnog i nenadoknadivog propusta. No to mi se dešava i u odnosu na one objekte prirode koji su mi bliži i pristupačniji. Vremenski teško sustižem i odlazim svuda tamo gdje bih želio. I ovdje u mojoj Podravini prođoh mnogim stazama i putovima, obidoh i doživjeh mnogo toga na mnogim postajama, ali sve sam više svjestan kako je malo vremena ostalo za proširivanje znanja a kako je ostalo još mnogo toga što bih želio upoznati. Svjestan sam i neumitne spoznaje da se i taj okoliš mijenja, ali i ja zajedno s njim, kako npr. Đurđevački pijesci, moje Zovje ili mrtvice uz Dravu nisu više ono što su bili prije više od 30 ili 40 godina. Zbog toga je i svaki ponovljeni susret i odlazak u prirodu neprestana dogradnja i upoznavanje novog.

I uvijek mislim, ne znam zašto, da ću sve što nisam stigao, obaviti slijedeći puta. To se često i ne obistini. Umor i zasićenost, više ona psihička, vjerojatno su tome glavni razlozi. No netom ostavim neki krajolik za sobom, misleći da sam za tu priliku uradio sve što sam planirao i namjeravao, eto odmah misli, a još niti do kuće nisam stigao, kako treba još ovo i ovo načiniti, kako sve to treba bolje i temeljitije ispitati, razgledati, eventualno snimiti i sl. Eto, već se snuje novi plan odlaska i novog susreta, možda već za sutradan. Tako nikad kraja, nikad mira u mislima, s nekim unutrašnjim porivom koji vabi na neko novo traganje i možda na novi način. Tako se nerijetko dogodi da je premalo dana a događaji i promjene u prirodi teku brže nego li ih sustižemo pratiti i slijediti a za možebitni novi ciklus života treba biti veoma strpljiv i pričekati mnogo dana.

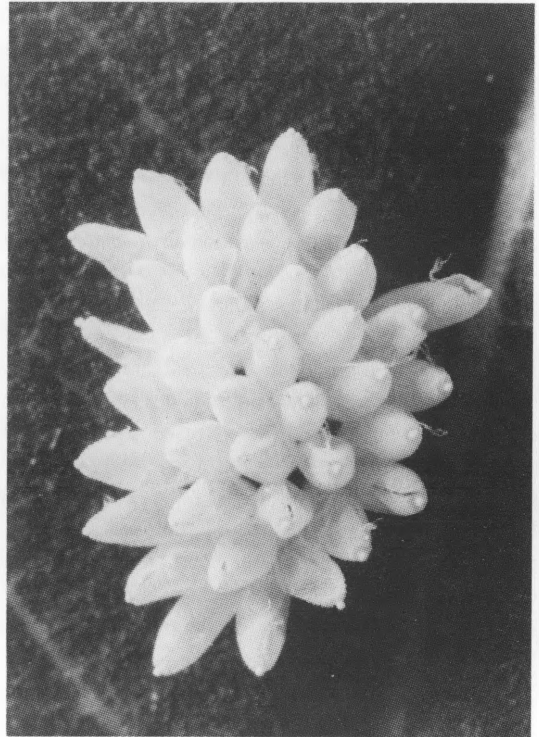
Iz prirode crpimo znanja u ovom prolaznom životu ali i to tako stečeno znanje i iskustvo, razvijene navike i sposobnosti, pomažu nam i omogućuju da tu istu prirodu još bolje upoznamo. U tom naoko zatvorenom krugu raste i naša svijest o nedjeljivosti čovjeka i prirode, ali i svijest o sebi samima, svijest o tome kako nije čovjek mjera stvari i vrijednosti u ovom svijetu već Netko tko je iznad njega i svijeta oko njega.

Ne iz tuđih priča, ne iz knjiga, ne iz "živih slika" malih ekrana, već iz neposrednih uvida i susreta, bezbrojnih izleta i šetnji prirodom, od najranijeg djetinjstva do danas, crpim iskustva i znanja za mene najvrednija, najdragocjenija. Njih mi ništa ne može zamijeniti kao ni one vizije koje mi u svijest neprestance odašilje moje djetinjstvo. Nađemo li mjesta i vremena u našim danima za ove male radosti i praznike duše, s cijelom smo prirodom bliži a svako novo proljeće doživljavamo onako kao prvi puta u našem sjećanju, u našem djetinjstvu. Zato i mali cvijetak u mjesecu ožujku ili travnju, ili ti nam znani mirisi i zvuci proljeća u nama prizivaju davne slike i sjećanja. Poznajem tako divan grm vrbe rakite u šikarama uz Dravu koji me uvijek u proljeće očara ljepotom boje, mirisom znamim samo proljeću, po njemu pravo prepoznajem i doživljavam na tom mjestu to proljeće kojem tako na najintimniji način postajem sudionikom. Zvali smo ih Ozraline.

Kako su u našim dječjim očima bile velike i beskrajne te livade moga djetinjstva ograđene uvijek zanimljivim živicama i malim potočićem, ti mali zeleni isječci prirode na rubu moga doma, na dohvatu majčina zova, ti mali plamičci sreće i svjetla, ti prvi susreti s ljepotom malih stvari. Bila su to proljeća i ljeta siromaštva i materijalne bijede poratnih godina kad je topli komad kruha iz krušne peći značio pravo bogatstvo, kad u porodici nije postojala iznošena odjeća i obuća jer se u potpunosti doderala kad bi dospjela i zapala do najmlađeg među nama. Unatoč svega, nepresušni zanosi i znatiželja tjerali su nas do potočića i naših zlatnih i zelenih Ozralina. Kako smo rasli i postupno ih sve više "osvajali" one kao da su bivale sve manje. One su valjda i dobile to ime jer su svojom ljepotom ozračivale naše dane nudeći im izvorni prirodni okvir, duhovni mir i okrepu.

Slika podržava sjećanje na ovaj predivan susret s ljepotom i rijetkošću prirode. Ljubica s planine Jakupice u Makedoniji /Viola Košaninii/

Jajne košuljice jednog kukca na naličju lista breskve. Ova minijatura i ljepota prirode neimara živa je u sjećanju ovako nekoliko puta povećana

Noćivanje pod zvijezdama na 2600 m visine pod Crnim vrhom na Šar-planini bilo bi u mom sjećanju nepotpuno kao doživljaj bez ovako uhvaćenog pejzaža dana na izmaku

Vrba je nerazdvojna od pejzaža podravske ravnice. Ali ovaj trenutak uhvaćen usred zime negdje oko Đelekovca svjedoči na poseban način o tako jednostavnim i lijepim sadržajima oko nas

BILJKE U STIJENAMA

Planinska staza podno litica. Koliko je tu prividne jednostavnosti i običnosti viđenog u planinama, među stijenama. Ali, gledano pažljivije, koliko je tu i upitnosti o životnim mogućnostima kojima raspolaže organizam da se održi u tako negostoljubivoj i škrtaj kamenoj podlozi, npr. u vertikalnoj kamenoj stijeni gdje ljudska noga ne nalazi uporišta. U toj stijeni pažljivo oko izbliza otkriva male pukotine s tragovima života, zapaža žilavo korijenje koje uspijeva prodrijeti među najtanje raspukline kamena i odatle izvući najnužnije hranjive tvari. To su prebivališta za posebno izabrane, koji i tu, u uvjetima svekolike oskudice, na udaru oluja i sniježnih vijavica odolijevaju suši, visokim ljetnim ali i niskim dugotrajnim zimskim temperaturama. A za onog kratkog planinskog ljeta kao da život ovih osebujnih stanovnika kamene podloge žuri se istaći u najblistavijem sjaju i paleti najljepših boja pa nam se čini da je uz našu Istru i litica oživjela, da je i kamen procvao. Iz kamena, iz napuklina i onih oku nevidljivih udubina rastu biljke pukotinarke. Poluloptasti zeleni busenovi kao da su prilijepljeni za kamenu podlogu, ponegdje posuti mnoštvom cvjetića jarkih boja, a na vrhu stijene kao prevjesi, raspoređeni poput krune, redaju se busenovi trava protkani modrinom zvonaca i sirištara. Takve slike u svom sjećanju kao da ponovno gledam, prenijet u planinski prostor. U isto vrijeme koliko je za mene ljepote pa i strahopoštovanja u spoznaji te međuzavisnosti, povezanosti i krhkosti života i te stijene. Ovdje i kamenje živi na jedan naročiti način i iskazuje svoju postojanost ali i trošnost u vezanosti sa živom supstancom. I o njoj ovisi njegov vijek, njegov izgled, boja i dr. I kamen može biti divan svojim detaljima, svojim nijansama boja, oblicima i finom strukturuom površine. Ali i ta biljka utisnuta u pukotinu ne bi bila toliko privlačna bez tog kamenog lica u svom okružju, bez te kamene podloge i okvira, raznolikih boja vapnenca ili silikata koje je teško precizno odrediti, bez onih uočljivih i jedva primjetnih bora te ponegdje čitavog nanosa epilitskih alga i lišajeva, s onom osobito obojenom patinom nastalom utjecajem sunca, bure i drugih prirodnih činilaca. Koliko je tu emocija estetske prirode koje proizlaze iz naročitih oblika: čuperaka, jastuka i jastučića, zelenih polulopti s natisnutim malim rozetama. Nadalje, tu su fascinantne boje planinskog bilja koje privlačne postaju kako svojom diskrecijom pastelnih tonova, tako i izrazitošću i šarenilom jarkih tonova, npr. ljubičastomodrim okcima sirištara i zvonaca, grimiznim cvjetovima mahunarki ili žutim cvatovima glavočika.

Na prividno negostoljubljivoj podlozi život iskazuje nevjerovatno obilje raznolikih prilagodbi koje mu omogućuju opstanak. Ako ovakvom prirodnom okviru života ekološki veoma osebujnog, prirodam i vlastito znanje o tim živim bićima proširuje se ukupna dimenzija "opterećenja" kojom doživljam takav životni prostor i njegove stanovnike. Razumljivo je, dakle, da barem nešto od toga, od na taj način uočenog i doživljenog motiva, od tako višeslojno doživljene stvarnosti unosim u svoje pamćenje ali i u svoje fotografije. Tako nastaje ona osebujna dimenzija, osobna obojenost ugrađena u sliku.

Kad sam snimao onu divnu ljubicu na vapnenačkim stijenama planine Jakupice u Makedoniji /Viola Košaninii/ koja mi je zapela za oko, premda tako mala i podalje od planinske staze, bio sam obuzet saznanjem da sam se vjerovatno po prvi puta u životu približio iznimnoj prirodnoj rijetkosti koju dotad nisam opažao niti u prirodi niti na slici, obuzet saznanjem da se ispred mene nalazi biljka izuzetne ljepote, u ambijentu koji tu ljepotu još više ističe, u okolišu tako - običnom. Ne znam i ne mogu jasno iskazati da li sam više uživao u onim finim nijansama nježne ružičaste boje latica ili u gracioznosti tih cvjetića naslonjenih uz stijenu i uronjenih u vlastito zelenilo listova, u harmoniji boja i oblika živog i neživog, u prirodnoj kompoziciji koja je neponovljiva, harmoniji bez velikih kontrasta, u ljepoti koja je za mene u ovom slučaju velika i riječima neizreciva - čini mi se, upravo zbog svoje običnosti i jednostavnosti. Premda joj je svaki cvijetak ljepota za sebe, premda se ono prigušeno

zelenilo lišća tako skladno uklapalo u cjelinu, u kompoziciji fotografije u ovom slučaju nisam tražio i naglašavao pojedinosti, želio sam predočiti cjelinu motiva. Ništa na njemu nisam zapažao kričavog i nametljivog, ničeg što posebno privlači pažnju jarkim tonovima. Sve prirodno u svojoj cjelovitosti i tako lijepo. Tako lijepo da sve riječi kojima bih želio iskazati tu ljepotu zvuče prazno i banalno.

Snimajući ovu biljku stjenjaču bio sam svjestan činjenice da je biljka rasla u pukotini stijene na jednom vertikalnom odsječku gdje se trebalo poslužiti malom domišljatošću kako bi se motivu mogao približiti na željenu udaljenost i komponirati kadar tako da ostvarim sve svoje zamisli. Bio sam naravno svjestan i teškoća koje su pricinjavali vremenski uvjeti s upornom kišom rosuljom, maglom i slabom vidljivošću, mokrim okolišem i mokrom odjećom. Pored svega, snimajući dva-tri kadra i zabavljen rješavanjem niza malih poteškoća, ostao sam sam jer se grupa planinara nastavila kretati prema zaklonu od kiše. Eto, takvu sam je doživio snimajući, tu divnu i jedinstvenu ljubicu s Jakupice, takvu sam je nastojao prenijeti na fotografiju i kroz takav je osobni ugao vidim i pamtim i danas. Dakle, kad tako sve uzmem u obzir, kad sve to višeslojno "opterećenje" objektivno prosudim i procijenim, ostajem ipak neobično zadovoljan i sretan zbog ovog susreta, ali i zbog toga što je u mojoj fototeći ostala barem jedna uspješna fotografija. Ona me vraća i ponovno otkriva tu ljepotu motiva prirode, fotografija u koju sam ugradio sve te teškoće, sva strahovanja od mogućeg neuspjeha, sav onaj rizik i malu vjerojatnost ponovljenog susreta, svu zapamćenu i snažno doživljenu ljepotu susreta u naravi, svu draž posebnosti i izuzetnosti.

Promatrajući danas ovu sliku čini mi se da je i dalje obasjava onaj žar i odsjev radoznale i smirene duše, ona strepnja i radost uhvaćenog trenutka ljepote prirode, upravo onakva kakva je mnome vladala u trenucima kad je slika nastajala. Ona je više od onog što moje oči na njoj vide, ona je mnogo više od percepcije boja i oblika, ona je razlog obnavljanja tako živih slika u svijesti koje me vraćaju u prostor i vrijeme kad se i začeo taj susret i nezaboravan doživljaj. Takve slike i slike nastale fotoaparatom značajno smanjuju onaj "raskorak" između viđenog i doživljenog s jedne i onog zabilježenog i opisanog s druge strane. Takvih fotografija imam mnogo i one su moj vrijedan kapital od kojeg se teško rastajem. Zapravo je taj rastanak i nemoguć, ne samo zbog toga što imam vlastite negative od kojih mogu načiniti bezbroj povećanja, već zato što imam dubok osjećaj intimne povezanosti i ovisnosti o tim trenucima u vremenu i tim meni tako dragim isječcima stvarnosti. To je za mene i više nego sama stvarnost i gole činjenice i zapisi, to je već "proizvod" nastao iz srcem i umom. Tako za mene kao da se gube oštri obrisi između viđene i doživljene stvarnosti - i slike te stvarnosti. Premda je slika samo trag, surogat te stvarnosti, ona je nabijena sadržajem i govori mi svojim naročitim jezikom. Ponekad je i više od stvarnosti jer je tu stvarnost preoblikovana na naročit način, te o njoj progovara na jednoj drugoj razini. Uvijek se pitam koliko ima ljudi koji u dotičnoj slici vide i doživljavaju barem djelić onog što sam i ja u nju ugradio.

Često se pitam u čemu se sastoji ljudska sreća. Ja vjerujem da je to za mene, u mnogo slučajeva upravo taj boravak i susreti u najintimnijem drugovanju s prirodom, u tom traganju i otkrivanju, snubljenju i iščekivanju, ali i u onim, istina rijetkim, trenucima pronalazaka nečeg novog, dotad meni nepoznatog. Tada se sav ustremim na te detalje. Tada je za mene okolna stvarnost posve isključena, cio svijet je sveden na tu malenkost preda mnom te uživam u mogućnosti i sretan sam što sam njegovim sudionikom. Tako, sretan, otkidam od niske dana produktivne trenutke i redam ih u svom sjećanju kao male osvojene vrhunce spoznaje i sreće. Ili pak srećem nov krajolik ili pojavu u prirodi koju rijetko inače mogu opažati. Mjeru tog zadovoljstva i sudioništva teško je verbalno izraziti te ona ostaje osobni dobitak i dar koji primam s velikom zahvalnošću. Eto, i u tim trenucima sam najčešće sam, premda mi najvećma najveće zadovoljstvo pricina okolnost kad svoju radost u tim trenucima mogu podijeliti s nekim.